

Ås Historielags rusletur nr. 15
 SKAUTUR KROER-VESTBY/GARDER
 Lørdag 3. okt. 1987 kl. 13.00
 Tid: ca 3 timer

0 100 m 200 300 400 500

— sti
 - - - ikke sti
 (1-6) post, se baksida

Post 1: Tannum. Åkersteiger i skogbunnen. Trolig etter havreskifter ca 1800-1850. Furene er skapt ved plying, torva ble vendt inn mot midten av hver teig for å få drenering langs sidene. I overkant avskjæringsgroft for sigevann, med voll/steingard? og rydingsrøyser.

Post 2: Utsyn mot gårder i Vestby; Auten (nærmest) og Lesteberg (bak). Bak tilv. Kalfoss, utenfor tilh. Hol og Tannum.

Post 3: Hustuffer og tilplantet innmark etter husmannsplassen SALSBERG under Auten. Stuetomt med kjeller. Syriner, lagårdstomt, dam, og stor lind ute på jorudet. Navnet salsberg beskriver vel bergknausen nærmest tuftene (salfomet). Husmannsplassen er gammel, og navnet minner om gårdsnavn. Den er angitt på det eldste kartet fra 1794, og det bodde folk nær så seint som i folketellinga 1900. (se også under post 5)

Post 4: Milorghytta fra krigstida 1940-45. Hytta lå godt gjemt i tjukkeste granskauen, og ikke så synlig som nå. Her kunne "gutta på skauen" drive illegal militærtrening, uten å bli oppdaget av tyskerne. Milorg hadde flere hytter og slipplasser i øde skoger i distriktet, bl.a. i Gaupesheimarka og Baroskauen. På månelyse netter kunne engelske fly navigere etter gjenskinnet i elver og vann. Lys-signalen fra bakken viste hvor fallskjerm-lasten med våpen og utstyr skulle slippes. Denne hytta er en av de få (eneste?) som er bevart i sin opprinnelige stand til idag. Men nå haster det med å få reparert taket, hvis hytta skal kunne reddes.

Gardfossen var midt under krigen. Skade en reppel

Post 5: *bredd ca 3,20-3,40*
 Et vidstrakt system av åkersteiger i skogbunnen rett nedenfor Salsberg. De fleste teigene ligger i to blokker på tvers av hverandre. En liten husmannsplass kan ikke ha ansvaret for et teigfelt på 40-50 dekar, selv om det ligger som en fortsettelse av plassens innmark. Dessuten utgjør teigfeltet en ytre snipp av Tannums utmark, mens plassens Salsberg ligger i Autens tilstøtende utmark.

Etter alt å dømme har vi her å gjøre med en ødegård som etter svartedauen ble fordelt på Tannum og Auten. Tannum inntok den vestrukte åkerjorda - som eng eller beite, mens Auten tok tunet og den tørre delen av innmarka. Her kom siden husmannsplassen, og rimeligvis har den overtatt ødegårdens gamle navn. Ødetida skyldtes ikke bare svartedauen, men også en klimaforverring med kaldere og våtere somre. Sidelente åkerjorder ga langt mindre avlinger enn før, og dette gikk hardt ut over gårder med lite sand- og morenejord.

Hvorvidt åkersteigene på under post 1 også skriver seg fra Salsberg, er uvisst, da midalderskrøker og nyere havreskifter er like i formen og ployd på samme måte.

Post 6: Bråtesaga og Dammen. I fossen var det vassag kanskje helt fra 1500-tallet, seinere også kvern. Dammen ble anlagt i 1750 for å få større vannføring når sag og kvern var i bruk. Vannet gikk nesten helt opp til veikrysset, og ved å åpne dammen, ble det flom som varte lenge nok til å skjære noen tylfier bord og male noen søkker mjøl. I begynnelsen av dette århundre ble "industrien" nedlagt, og dammen fjernet. Da ble også noe av fjellet sprengt ned, for å få drenering av jordene.